

ПОЛИТИЧКА МОБИЛИЗАЦИЈА ЖЕНА У АРГЕНТИНИ: МАЈКЕ ТРГА МАЈО

Анстракт: Рад се бави политичком мобилизацијом жена у Аргентини након успостављања посљедње војне диктатуре у земљи 1976. године, за вријеме које је нестало између 20.000 и 30.000 људи. У раду је дат историјски преглед догађаја који су довели до стварања једне од најутицајних организација жена у Аргентини и Латинској Америци, Мајке Трга Мајо. Рад приказује активизам жена, у највећем броју домаћица без формалног образовања, које су своје биолошко мајчинство трансформисале у политичко. Мајке Трга Мајо су и данас, скоро четрдест година од оснивања, и даље политички веома активне.

Кључне ријечи: Аргентина, Прљави рат, Мајке Трга Мајо, политички активизам жена, војна диктатура.

Увод

Године 2016. обиљежава се 40 година од почетка владавине једног од најсуровијих војних режима, не само у Аргентини него на територији цијеле Латинске Америке. Иако су војни пучеви и диктатуре били чести у земљама Латинске Америке у 20. вијеку, војна диктатура, која је у Аргентини преузела власт 1976. године била је бруталнија у односу на претходне не само по броју жртава него и по методама које је користила у елиминацији својих опонената. У општем стању страха и терора, група жена, мајки и супруга почела је да се спонтано окупља на Тргу Мајо у Буенос Ајресу априла 1977. године. Њима су се убрзо придружиле и друге жене и тако је настала једна од најутицајнијих организација за заштиту људских права у Латинској Америци.

Прије него што се почнемо бавити периодом војне диктатуре и настанком организације Мајки Трга Мајо, кратко ћемо се осврнути на догађаје који су им претходили. Важно је на почетку напоменути да је политички активизам жена у Аргентини забиљежен почетком 20. вијека кроз учешће у синдикатима, организацијама отпора, па чак и герилама. Након што је Хуан Доминго Перон (Juan Domingo Perón) изабран на мјесто предсједника Аргентине 1946. године, жене су добиле право гласа и по први пут гласале 1951. године. На изборима

1951. године жене су добиле шест мјеста у Сенату и двадесет четири у Конгресу.¹

Када говоримо о овом периоду аргентинске историје, незаобилазна фигура је Ева Перон (María Eva Duarte de Perón). Иако се овај рад не бави њоме, кратко ћемо се осврнути на њен култ, који је имао утицаја на многе политичке покрете и организације. Без намјере да се упуштамо у дискусију о стварним ефектима њеног чињења или нечињења за добробит аргентинског народа у цјелини, Евита Перон представља *психолошко-друштвени феномен*², који је и данас, готово 65 година након њене смрти, веома присутан у аргентинском друштвеном и политичком животу. Једни је виде као главног кривца за лоше стање у аргентинском друштву, а други сматрају да би Евита могла пронаћи излаз за све проблеме и потешкоће с којима се данас суочава Аргентина³. Често јој се приписују заслуге за побољшање права жена, нарочито нижих стажеја, јер се залагала да жене буду једнако плаћене као и мушкарци.⁴ Године 1947. основала је Перонистичку партију жена, која је до 1952. имала преко милион чланова у преко 3.600 штабова.⁵ Способност политичке мобилизације и манипулације је била једна од јачих страна Евите. У то вријеме дјеловало је неколико феминистичких организација, које су биле велики критичари перонистичке владавине. Евита је често знала рећи да су феминистичке активисткиње "*мушкобањасте жене, које не желе да се иминкају како би изгледале као мушкарци*".⁶ Евита је имала способност да мобилше масе, поготово нижи стажеј, међутим, њен стварни утицај на политику тог времена је упитан. Иако је Хуан Перон предлагао Евиту на мјесто кандидата за потпредсједника на изборима 1951. године, у томе није успио јер се војни врх успротивио, с обзиром на чињеницу да би тако жена могла постати врховни командант у случају смрти предсједника или немогућности да обавља ту функцију.⁷ Вјероватно да би задовољили масе њених присталица, али и самог предсједника, Конгрес јој је неколико мјесеци прије смрти у мају 1952. године додијелио титулу "духовног вође

¹ Hodges Donald C., *Argentina 1943–1987, the National Revolution and Resistance*, The University of New Mexico, revised edition, 1988, стр. 27

² Carlson Marifran, "Two Faces of Eva: The Enduring Legend of Evita Perón", *South American Explorer*, Number 49, Autumn 1997, стр. 26,

[<http://www.saexplorers.org/system/files/magazine/sae-mag-49g-evita%20peron.pdf> (31.3.2016)]

³ Carlson, *ibid*, стр. 26–27

⁴ Carlson, *ibid*, стр. 29

⁵ Fisher Jo, *Out of Shadows, Women, Resistance and Politics in South America*, the Latin America Bureau, London, 1993, стр. 142

⁶ Carlson, *ibid*, стр. 29

⁷ Skidmore Thomas E. и Smith Peter H., *Modern Latin America*, Oxford University Press, New York – Oxford, 2001, стр. 87–88

нације".⁸ Ниједна друга политичка или друштвена личност Аргентине није понијела ову титулу.

Убрзо након смрти Евите, септембра 1955. године Хуан Перон је био условљен од стране војске да поднесе оставку или ће земља ући у грађански рат.⁹ Напустио је Аргентину и првобитно отишао у Парагвај, да би на крају пронашао уточиште у Шпанији. Од 1955. до 1973. године Аргентина је прошла кроз три војна пуча и диктатуре, што је имало немјерљиве катастрофалне последице на њену економију, али је довело и до велике поларизације аргентинског друштва, у коме је насиље постало централни елемент политике.¹⁰ Хуан Перон је поново дошао на власт 1973. године, али је годину дана касније умро.

Након смрти Хуан Перона мјесто предсједника је преузела његова удовица Изабел Перон (Isabel Martínez de Perón) и тако постала прва жена предсједник једне државе. Изабел Перон није била образована нити је имала искуства у обављању изборне позиције, али с обзиром на то да је била Перонов избор за мјесто потпредсједника,¹¹ његовом смрћу припала јој је функција предсједника државе. Задржала се на мјесту предсједника само двије године, када је збачена са власти војним ударом 1976. године и успостављањем једне од најбруталнијих војних диктатура у историји Аргентине.

El Proceso

Хиперинфлација, раст спољног дуга, политички немири, чести напади на полицију и војску, па чак и убиства од стране герилских формација претходили су војном пучу 1976. године. Оружане снаге, са генералом Хорхе Рафелом Виделом (Jorge Rafael Videla)¹² на челу, искористиле су изузетно тешку политичку, безбједносну и економску ситуацију у земљи као изговор за оно што ће касније постати познато као "Прљави" или "Свети рат". Након војног пуча нови режим је започео "Процес народне реорганизације", познатији као "војни процес" или само *El Proceso*. *El Proceso* је првобитно имао за циљ да стабилизује Аргентину политички и економски. У политичком смислу циљ је био уништење герилских и радикалних покрета крајње деснице, а у економском спровођење пољопривредних, индустријских и финансијских реформи које би довеле до економског оживљавања земље. У хаотичном стању у каквом се у том тренутку налазила Аргентина, која се, поред економских и безбједносних проблема, суо-

⁸ Navarro Marysa, у књизи Turner Frederick C. и Mingues José Enrique *Juan Perón and the Reshaping of Argentina*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, 1983, стр. 30

⁹ Skidmore и Smith, *ibid*, стр. 89

¹⁰ Isbester Katherine, *The Paradox of Democracy in Latin America: Ten Country Studies of Division and Resilience*, Toronto: University of Toronto Press, 2011, стр. 331

¹¹ Skidmore и Smith, *ibid*, стр. 95

¹² Хорхе Рафаел Видела, генерал-пуковник, владао је Аргентином од 1976. до 1981. године.

чавала и са високим степеном корупције на готово свим нивоима, војну интервенцију поздравио је велики дио популације.¹³ Међутим, *El Proceso* није испунио готово ништа од онога што су генерали обећали, него се претворио у процес репресивних мјера против опозиције. Репресивне мјере које је спроводила војска нису подразумевале само медијску цензуру, забрану јавних окупљања, припадање политичкој партији и групи, него су укључивале тортуру, незаконито притварање, киднаповања и убиства политичких опонената, па чак и оних који никада нису ни били политички активни. Као илустрацију атмосфере у којој је тада живјела Аргентина, доносимо кратке изјаве двојице високопозиционираних генерала:

Прво ћемо побити све превратнике, онда... ћемо побити њихове симпатизере; онда ... оне који остану неопређиљени, и на крају побићемо све оне индиферентне.

Генерал Иберико Сент Жан (1977. године)¹⁴ (Ibérico Manuel Saint-Jean) *Терориста није само неко са оружјем или бомбом, него било ко, ко шири идеје, које су у супротности са западном и хришћанском цивилизацијом.*

Генерал Видела (1978. године)¹⁵ (Jorge Rafael Videla)

За вријеме Прљавог рата, који је трајао од 1976. до 1983. године, према подацима бројних организација за заштиту људска права нестало је преко 30.000 људи, од којих су преко 30% чиниле жене (3% несталих жена су биле у другом стању у тренутку нестанка).¹⁶ Центар за правне и социјалне студије из Буенос Ајреса тврди да, уколико би се прикупили сви докази, број несталих би се вјероватно кретао око 20.000.¹⁷ Званични владини подаци, до којих је дошла Национална комисија за нестале, која је формирана доласком Раула Алфонсина (Raúl Ricardo Alfonsín Foulkes) на власт крајем 1983. године и која је сачинила извјештај под називом *Nunca Más (Никада више)*, крећу се око 9.000.¹⁸ Оно што је наведено у извјештају *Никада више*, а с чим се слажу и бројне организације за заштиту људских права, јесте чињеница да тачан број несталих вјероватно никада неће бити ни утврђен. Међу њима су били писци, просвјетни радници, студенти, новинари (најмање 84 новинара је нестало¹⁹), који су киднаповани из својих кућа, са радних мјеста или из школа и одвођени у полицијске станице, касарне или у један од 340 тајних затвора.²⁰ Жртве терора били су и Јевреји, који су мучени на најсвирепији начин, уз пуштање Хитлерових говора на раз-

¹³ Hodges, *ibid*, стр. 197

¹⁴ Knudson Jerry W., "Veil of Silence: The Argentine Press and the Dirty War, 1976–1983", *Latin American Perspectives*, Vol. 24, No. 6, Argentina Under Menem (новембар), 1997, стр. 93

¹⁵ Fisher, *ibid*, стр. 104

¹⁶ *Ibid*, стр. 105

¹⁷ Knudson, *ibid*, стр. 101

¹⁸ Sikkink Kathryn, "From Pariah State to Global Protagonist: Argentina and the Struggle for International Human Rights", *Latin America Politics and Society*, Vol. 50, No. 1 (Spring, 2008), стр. 3

¹⁹ Knudson, *ibid*, стр. 93

²⁰ Fisher, *ibid*, стр. 105

глас, што још једном потврђује блиску везу између њемачке и аргентинске војске тридесетих и четрдесетих година прошлог вијека, као и чињеницу да је велики број нацистичких официра имигрирао у Аргентину након завршетка Другог свјетског рата.²¹

El Proceso је тако довео до стања терора и страха, у којем су и Католичка црква и медији, али и готово цијело аргентинско друштво остали нијеме. Иако су жртве режима били и католички вјерски службеници, од којих је најмање 112 убијено, а око 179 мучено и прогањано на различите начине, Католичка црква није урадила готово ништа како би заштитила жртве или бар документовала злостављања.²² Црква не само да је наставила да сарађује са званичним режимом, него су неки њени свештеници учествовали у киднаповању и мучењу.²³ Није било ни реакције аргентинских медија, уз изузетак *Buenos Aires Herald*, новине на енглеском језику са веома малим тиражом и *La Opinión*, либералне новине, која је извјештавала о дешавањима до хапшења њеног уредника 1977. године.²⁴ Поред оправданог страха за властити живот и животе породица, као и индиферентности аргентинске јавности према ономе што се дешавало у земљи, постоји и веома раширено мишљење да аргентински медији нису извјештавали из чисто економских интереса, како не би дошло до повлачења реклама и огласа које спонзорише влада, али и да не би нарушили друштвене структуре којима су и сами припадали.²⁵ Поред тога, и званични Вашингтон не само да је био упознат са оним што се дешавало у Аргентини, него је чак и на непосредан начин учествовао у Прљавом рату тако што је обезбјеђивао војну обуку и другу врсту војне помоћи тадашњем режиму кроз тзв. Операцију *Кондор*²⁶. Током недавне посјете председника САД-а Обаме Аргентини, која је наишла на велико негодовање јавности, нарочито Мајки Трга Мајо, јер се поклопила са 40. годишњицом почетка Прљавог рата, договорено је да ће САД по први пут скинути ознаку повјерљивости са америчких војних и обавјештајних докумената из периода Прљавог рата, те да ће их доставити аргентинским властима.²⁷

²¹ Bouvard Marguerite Guzman, *Revolutionizing Motherhood: The Mothers of the Plaza de Mayo*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 1994, стр. 29

²² Morello, Gustavo, *The Catholic Church and Argentina's Dirty War*, Oxford University Press, Њујорк, 2015, стр. 1–4

²³ Ibid

²⁴ Knudson, ibid, стр. 99

²⁵ Knudson, ibid, стр. 95 и 109

²⁶ Операција Кондор био је тајни план који су финансирале САД, а која је имала за циљ да елиминише присталице комунистичке идеологије и утицај Совјетског Савеза на подручју Латинске Америке. Поред Аргентине, Операција Кондор спроводила се у Чилеу, Бразилу, Уругвају, Парагвају, Боливију, Еквадору и Перуу. Преко 60.000 људи је нестало у периоду од 1968. до 1989. године.

²⁷ *Argentina 'Dirty War': Obama to release secret US files*, BBC, 23. март 2016,

[<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-35886584> (31.3.2016)]

Организовање мајки на Тргу Мајо

И док је аргентинска нација, позната по протестима и демонстрацијама, по први пут утихнула, једине које су се имале храбрости да проговоре биле су жене, њих четрнаест, које су 30. априла 1977. године почеле да се окупљају испред зграде Владе у Буенос Ајресу на Тргу Мајо. Мајке су захтијевале од Владе информације о несталим синовима, кћеркама и мужевима. С обзиром на то да је у то вријеме било забрањено окупљање више од три особе на јавном мјесту, мајке би протествовале тако што би се ухватиле за руке и почеле шетати у круг. Мајке су носиле бијеле мараме, на којима су била исписана имена несталих, а које су касније постале симбол њихове борбе за правду и поштовање људских права. У мају 1977. године ових четрнаест жена, које су већином биле домаћице, неформално су основале организацију за заштиту људских права и дали јој име "Мајке Трга Мајо" (*Madres de la Plaza de Mayo*). Убрзо су им се придружиле и друге жене, мајке и супруге несталих, и тако су сваког четвртка у послеподневним часовима на Тргу Мајо одржавале мирне протесте, захтијевајући од Владе да спроведе истрагу о хиљадама случајева несталих. Мајке су почеле да добијају информације да им се у затворима и полицијским станицама рађају унуци и унуке, те су тако 1977. године основале организацију под именом *Abuelas de la Plaza de Mayo* (Баке Трга Мајо). На почетку су почеле да трагају за дванаесторо дјеце, коју су илегално усвојиле породице блиске војном режиму. Процјењује се да је киднаповано укупно око 500 дјеце, укључујући и ону која су рођена у затворима, као и тек рођену дјецу коју би војска пронашла у кућним рацијама. И у овом случају биле су усамљене у својој борби, јер им корумпирано и неефикасно судство, а ни Црква, нису били од помоћи. Управо је узимање дјеце од несталих жена, фалсификовање њихових идентитета и давања на усвајање припадницима војске или породицама блиским режиму, била једна од репресивних "иновација" војног режима.²⁸ Масовни и систематски нестанци не би били могући без сарадње главних друштвених сектора, укључујући медије и Цркву, нити би војска била у могућности да спроводи "мјере социјално-економске пурификације" аргентинског друштва.²⁹

Питање које се поставља само по себи јесте због чега тадашњи режим, познат по репресивним мјерама према политичким партијама и покретима, није "ушуткао" Мајке Трга Мајо прије него што су прерасле у значајног друштвеног и политичког актера. У почетку режим вјероватно није сматрао да би група жена на било који начин представљала неку врсту пријетње. Други разлог је могао бити тај што је режим, заједно са Црквом, промовисао породичне вријед-

²⁸ Sikkink, *ibid*, стр. 4

²⁹ Knudson, *ibid*, стр. 108

ности као "основу аргентинског друштва",³⁰ а жене су сматране "чуварима и браниоцима породице".³¹ Међутим, када су Мајке почеле да привлаче већу пажњу, режим је кренуо са појединачним пријетњама, киднаповањима и убиствима чланица ове организације. Поред тога, режим је кренуо и са јавном кампањом против Мајки, означавајући их као "луде жене", "лоше мајке", "мајке терориста", или чак инфилтрирао припаднице војске у организацију.

Иако је број чланица организације које су се сваког четвртка окупљале на Тргу Мајо прелазило неколико стотина, ниједне новине нису о њима извјештавале, уз изузетак споменутог нискотиражног издања на енглеском језику. Зато је организација одлучила да објави плаћени оглас у најтиражнијим националним новинама октобра 1977. године, у којем је објавила имена и слике несталих.³²

Након што је објављен други оглас вођа Мајки Трга Мајо, француска часна сестра Азусена де Вилафор и млади умјетник који је радио са припадницама организације су киднаповани и никада више нису виђени.³³ Поред њих, за вријеме Прљавог рата нестале су још три чланице организације.

На почетку свог спонтаног организовања Мајке су само жељеле да им се дјеца врате кућама, те нису имале намјеру да се на било који начин боре против режима. Али, након што је настављено са киднаповањима, мучењима и нестанцима, Мајке су кренуле у борбу за правду, мир и поштовање људских права свих Аргентинаца. Организација је почела да шаље своје чланице у иностранство, како би бар тамо покушале задобити подршку коју нису имале у земљи и како би свијет сазнао шта се дешава у Аргентини, а војни режим је ангажовао неколико интернационалих маркетиншких агенција и агенција за односе са јавношћу. Тако је нпр. ангажована интернационална фирма за односе са јавношћу *Burson-Martellar*, са сједиштем у САД, која је задужена за позитивну кампању о Аргентини у САД-у, Британији, Јапану, Канади, Колумбији, Мексику, Холандији и Белгији.³⁴ Мајке Трга Мајо су се обратиле и Комисији за људска права УН, али је тадашњи аргентински амбасадор Габријел Мартинез, који је био и представник Аргентине у овом тијелу, покренуо кампању против председника Комисије како би га спријечио да се дубље упушта у дешавања у Аргентини.³⁵ Међутим, информације о ономе што се дешавало у Аргентини су ипак успјеле доћи до западних земаља, што кроз активности Мајки, што кроз свједочења оних који су преживјели тортуру и пронашли уточиште изван Аргентине. Тако је супруга холандског премијера основала Групу подршке Мајкама Трга Мајо (СААМ), која је окупила жене различитих професија и које су почеле да подр-

³⁰ Fisher, *ibid*, стр. 143

³¹ *Ibid*

³² Bouvard, *ibid*, 76

³³ *Ibid*, стр. 78

³⁴ *Ibid*, стр. 33

³⁵ *Ibid*, стр. 34

жавају рад Мајки тако што су организовале демонстрације и прикупљале новац за финансирање активности Мајки.³⁶ Мајке су коначно успјеле да региструју Мајке Трга Мајо као легалну организацију 1979. године.³⁷ Чланство у организацији било је отворено само за жене које су биле мајке или супруге несталих. Важно је напоменути да, иако су њене припаднице биле искључиво жене, ова организација није имала никакве везе са феминистичким организацијама, од којих се дистанцирала потенцирајући да се боре за заштиту права женске и мушке популације. Од 1980. године Мајке су почеле да објављују свој билтен, а 1981. године организовале су први *Марш отпора*,³⁸ након којег је услиједио други, а затим је Аргентина изгубила рат на Фокландским острвима 1982. године, што је, заједно са растућом инфлацијом, индустријом у колапсу, честим демонстрацијама, па чак и побунама унутар војске, приморало тадашњег председника Рејналдо Бенита Бињона (Reynaldo Benito Antonio Bignone)³⁹, да распише председничке изборе. На изборима у октобру 1983. године побиједио је лидер Радикалне партије Раул Алфонсин (Raúl Ricardo Alfonsín Foulkes).

Долазак демократије

Након што је Раул Алфонсин изабран за председника, Аргентина се нашла у ситуацији да коначно успостави демократију. Одмах по доласку на власт председник Алфонсин је потписао декрет којим је тражио покретање поступка против деветорице високопозиционираних официра због злочина почињених током Прљавог рата. Судски поступак, познат као *Juicio a las Juntas* (Суђење хунти), трајао је око осам мјесеци, те су крајем 1985. године осуђена петорица официра, укључујући генерала Виделу, који је добио доживотну казну, док су четворица ослобођени оптужби. Крај војног режима је такође значајно да су многи политички и социјални актери почели да прилагођавају своје програме и активности новим околностима. Тако су доласком демократске власти Баке Трга Мајо почеле да раде са различитим владиним агенцијама на пројекту успостављања Националне банке генетских података, коју су прихватили и председник Алфонсин и Конгрес 1987. године, а која је имала за циљ да прикупи информације о члановима породица нестале дјеце (дјеце која су рођена од родитеља *несталих*, а коју су нелегално усвојиле породице блиске војном режиму), како би се могао утврдити идентитет дјетета након смрти њихових баки и дједова.⁴⁰ У међувремену су почеле да се јављају разлике међу чланицама Мајке Трга Мајо, које су доживјеле врхунац у јануару 1986. године када се организација подијелила на двије групе: *Linea Fundadora* (*Оснивачку линију*) и

³⁶ Ibid, стр. 86

³⁷ Knudson, *ibid*, стр. 114

³⁸ Ibid, стр. 151

³⁹ Рејналдо Бенито Бињон, аргентински генерал, владао је Аргентином од 1982. до 1983. године

⁴⁰ Fisher, *ibid*, стр. 128

Асоцијацију Мајки Трга Мајо. Неки сматрају да је раскол био више политичке и класне природе, јер су десет чланица које су напустиле Асоцијацију и формирале *Оснивачку линију*, биле жене средњег сталежа, док су оне које су остале у Асоцијацији припадале нижем сталежу.⁴¹ Не улазећи у стварну позадину раскола, основне разлике су биле у односу према државним институцијама. Асоцијација није жељела да прихвати ексхумацију остатака тијела несталих, а поготово новчане надокнаде (275.000 долара по несталом дјетету), јер су сматрале да на овај начин одговорни за злочине никада не би били ни изведени пред лице правде. С друге стране, *Оснивачка линија* била је другачијег мишљења или, како је једна од чланица, Рене Епелбаум (Renée Epelbaum), казала:

*За вријеме диктатуре знали смо јасно ко нам је непријатељ и морале смо се борити до краја. Када је демократска власт дошла, ситуација се побољшала. Демократија је веома крхка у Аргентини, и морамо бити опрезни. Морале смо промијенити наш стил. Непријатељ се више није налазио у згради Владе.*⁴²

Рене је имала право у вези са крхкошћу аргентинске демократије, нарочито након што су, доласком демократске власти, због раста незадовољства међу припадницима војске, првенствено због могућности кривичног гоњења, у Националном конгресу Аргентине изгласана два веома контроверзна закона: 1986. године *Ley de Punto Final* (*Закон потпуне тачке*), а 1987. године *Ley de obediencia debida* (*Закон обавезне послушности*). У складу са *Законом потпуне тачке* правни заступници су имали 60 дана (рок је био април 1987. године) да поднесу доказе у вези са тешким повредама људских права и убиствима, а судови су одлучивали да ли постоји довољно доказа да се покрене поступак. Међутим, како овај закон није успио да смири припаднике војске, донесен је Закон обавезне послушности, који у суштини значи да би се судило само највише позиционираним генералима и официрима осумњиченим за силовања и киднаповања дјеце. Убрзо након доласка председника Карлоса Менема (Carlos Saúl Menem) на власт, генерали и официри који су осуђени у процесу *Суђење хунти* су амнестирани од стране председника 1990. године.

И након доласка демократије настављено је са узнемиравањима и застрашивањима припадница обје струје – Мајки и Баки. У мају 2001. године двојица непознатих мушкараца упали су у кућу Хебе де Бонафини (Hebe Pastor de Bonafini), председнице Асоцијације Мајки Трга Мајо, и малтретирали њену кћерку. У септембру 2002. године председница Баки Трга Мајо Естела Карлото (*Enriqueta Estela Barnes de Carlotto*) нападнута је у својој кући. И Карлота и Бонафини су сматрале да су ови напади одговор на њихове константне оптужбе против полицијских снага Буенос Ајреса због кориштења метода сличних они-

⁴¹ Del Carmen Feijoo Maria, "Democratic Participation and Women in Argentina", у књизи Jane S. Jaquette и Sharon L. Wolchik *Women and Democracy, Latin America and Central and Eastern Europe*, Baltimore: John Hopkins University Press, 1998, стр. 37

⁴² Fisher, *ibid*, стр. 122 (прим. прев.)

ма које је некада користио војни режим. Наиме, припадници организација за заштиту људских права почели су све гласније да оптужују аргентинске демократски изабране власти да користе исте насилне методе које је користио војни режим. Коначно су, под притиском Мајки Трга Мајо, 2005. године контроверзни закони из 1986. и 1987. године проглашени неуставним, а 2012. је генерал Видела осуђен на 50 година затвора због учествовања у систематским отмицама и скривању дјеце, док је генерал Бињоне у неколико судских процеса осуђен на доживотну казну.

Мајке Трга Мајо данас⁴³

Асоцијација Мајки Трга Мајо (заједно са Оснивачком линијом и Бакама Трга Мајо) је једна од десет најдоминантнијих организација за заштиту људских права у Аргентини.⁴⁴ Како би се њихова борба за поштовање људских права наставила и након што оне не буду више међу живима, Мајке су покренуле неколико пројеката, као што је отварање универзитета, гдје се промовишу мир и људска права. За свој рад на промоцији поштовања људских права, не само у Аргентини него и свијету, Мајке Трга Мајо добиле су УНЕСКО-ву Награду за мир и образовање 1999. године,⁴⁵ као и подршку бројних свјетских личности, као што су Стинг, Џејн Фонда, Ванеса Редгрејв, групе U2 итд. Мајке су такође помогле дјечи несталих да се организују и оснују своју организацију под називом *N.I.J.O.S*⁴⁶ (*Потомци*). *Hijos* су кренули са својим видом демонстрација и протеста познатог под називом *escrache*,⁴⁷ који се убрзо проширио по цијелој Латинској Америци.

Временом је Асоцијација Мајки Трга Мајо почела да се бави не само питањима људских права него и другим, као што су незапосленост, економске мјере које намеће ММФ, глад, корупција, опортунизам, банкарски системи, страно власништво над аргентинским институцијама итд., те наставиле да изражавају своје незадовољством путем демонстрација и уличних протеста. Један од таквих протеста довео је до оставке предсједника Фернанда де ла Руе (Fer-

⁴³ Овај рад имао је за циљ да прикаже историјат настанка организације Мајке Трга Мајо. Неопходно је нагласити да су бројне активности којима се у посљедњих десетак година бави ова организација, али смо се у овом раду ограничили на само неке од њих.

⁴⁴ Brickford Luis, "Human rights archives and research on historical memory: Argentina, Chile and Uruguay", *Latin America Research Review*, volume 35, number 2, 2000, стр. 170

⁴⁵ *Argentina's Mothers of the Plaza de Mayo to Receive 1999 UNESCO Prize for Peace Education* [<http://www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/1999/99-209e.shtml>] (20.3.2016)]

⁴⁶ *Hijos* у преводу значи потомци, дјеца, али представља скраћеницу од *Hijos por la identidad y la Justicia contra la Olvido y el Silencio* (*Дјеца за идентитет и правду и против заборав и тишине*).

⁴⁷ *Escrache* се састоји у томе да, након што добију информацију да је одређена особа учествовала у Прљавом рату, а за то није кривично гоњена, одлазе пред његову кућу, протестују и излажу га стубу срама.

nando de la Rúa) у децембру 2001. године, након што су мирни протести против лоше економске ситуације и сиромаштва прерасли у насилне. Том приликом убијено је око 30 демонстраната. Мајке су 26. новембра, 2002. године предводиле протестни марш против репресије и глади, на којем се окупило преко 10.000 људи, и захтијевале правду за двоје људи који су убијени током демонстрација почетком 2002. године.

Активности Мајки нису биле ограничене само на критику аргентинске владе. Тако су новембру 1998. упутиле писмо⁴⁸ британским властима, захтијевајући да се Аугусто Пиноче (Augusto José Ramón Pinochet Ugarte) изручи Шпанији,⁴⁹ не само због злочина почињених на територији Чилеа него и зато што је један од одговорних за осмишљавање и реализацију Операције *Кондор*. Мајке су такође биле једна од првих организација која је осудила амерички рат у Ираку. С друге стране, Мајке су отворено подржавале ФАРК, колумбијску левичарску побуњеничку групу.

Радикализам, који је временом постао један од главних обиљежја Асоцијације Мајки Трга Мајо, огледа се и у изјави Хебе де Бонафини, предсједнице Асоцијације, поводом терористичког напада на САД 11. септембра 2001. године, која је том приликом рекла да изражава дивљење пилотима који су ударили у Свјетски трговински центар и Пентагон, те да ће "наздравити у име своје дјеце и многих других који су погинули".⁵⁰

Иако радикализам Асоцијације Мајки Трга Мајо можда баца сјену на њихову трагичну борбу за истину, допринос који су дале трансформацији аргентинског друштва је немјерљив. Аргентина је, у великој мјери захваљујући овим женама, постала не само извор изузетних иновација и протагонизма на пољу људских права него и "извозник" идеја, тактика и стручњака у овом домену.⁵¹ Мајке Трга Мајо представљају примјер успјешне мобилизације жена у Аргентини и Латинској Америци. Међутим, покрет никада није доводио у питање доминатна патријархална правила аргентинског друштва,⁵² и као такав

⁴⁸ Legal Presentaiton of "The Mothers the Plaza de Mayo" to the British Government

[<http://www.oikos.org/mayo2.htm> (10.3.2016)]

⁴⁹ Бивши предсједник Чилеа Аугусто Пиноче је ухапшен у Великој Британији 1998. године по међународној потјерници коју је за њим расписалао шпанско правосуђе због злостављања и убистава шпанских држављана, укључујући и једног дипломату. Шпанске власти, али и бројне организације за заштиту људских права, захтијевале су од британских власти да изруче Пиночеа Шпанији. Цијели случај изазвао је велику медијску пажњу и нарушио билатералне односе између Шпаније и Чилеа, који је захтијевао да се Пиноче врати у Чиле. Међутим, Пиноче због нарушеног здравља није изручен Шпанији, него му је омогућено да се врати у Чиле (*прим. аутора*).

⁵⁰ Joysmith Clair и Lomas Clara, *One Wound For Another: Una Herida Por Otra*, Universidad Nacional Autónoma de México, Мексико, 2005, стр. 304

⁵¹ Sikkink, *ibid*, стр. 2

⁵² Taylor, Diana, *Disappearing Acts: Spectacles of Gender and Nationalism in Argentina's "Dirty War"*, London: Duke University Press, 1997, стр. 185

није имао никакве везе са мобилизацијом жена око феминистичких идеја у Аргентини, Латинској Америци и другим крајевима свијета. С друге стране, Мајке Трга Мајо инспирисале су настанак сличних организација у Мексику, Ел Салвадору, Израелу, Палестини, Либану итд. Њихова трансформација из биолошких у политичке мајке била је резултат колективне потраге за несталом дјецом, и за разлику од оних који су изгубили дјецу на другачији начин, оне су трансформисале свој губитак и бол у политички активизам.⁵³ Од домаћица су прерасле у јавне личности и показале све могућности и значај "политичког мајчинства".⁵⁴ Стављајући улогу мајке у први план, створиле су нови простор за представљање и политичку мобилизацију жена у Аргентини, и бориле се против стереотипа и предрасуда о женама и мајчинству у једном патријархалном друштву какво је аргентинско.

Nina Sajic

Political Mobilization of Women in Argentina:
The Mothers of the Plaza de Mayo (*Madres de la Plaza de Mayo*)

Summary

The 2016 year marks the 40th anniversary of the military coup in Argentina. Even though military coups and dictatorship were very common in Argentina and Latin America throughout the XX century, the military dictatorship, which was in power from 1976 to 1983, was one of the most brutal regimes in the country, not only by the number of victims, but also by the methods it used to eliminate opponents. Human rights organizations claim that during the dictatorship between 20000 to 30000 people disappeared and around 30% of them were women.

In the state of terror and fear, the only one who dared to speak up were 14 women, who started to gather in the square called the *Plaza de Mayo* in front of the Government building in Buenos Aires in April 1977. These women, mostly housewives aged between forty and sixty years, requested information about their missing children and husbands, and organized themselves informally into a human rights organization known as the Mothers of the Plaza de Mayo (*Madres de la Plaza de Mayo*). Other women joined them, and since then, they continued to march every Thursday around the Plaza de Mayo despite the threats, attacks or even kidnapping of some of its members.

⁵³ Belluci Mabel, "Childless Mother: Interview with Nora Cortiñas, a Mother of the Plaza De Mayo, Argentina", *Reproductive Health Matters*, Vol 7, No13, мај 1999, стр. 85

⁵⁴ Bouvard, *ibid*, стр. 14

Over time the Mothers of the Plaza de Mayo have become one of the most influential human rights organization in Argentina and Latin America, whose members, though very old, were still politically active. Gathered around the central role of motherhood, they have created a new space for political mobilization and representation of women in Argentina and Latin America.